

Het illegale blad Trouw op Walcheren

De Tweede Wereldoorlog is aan Walcheren niet ongemerkt voorbijgegaan. De tijd van 1940 tot en met 1944, toen het eiland bevrijd werd, is een bron van veel verhalen..

Walcheren was in de oorlog geen rustige hoek van Nederland. Al in 1940 begon het onder meer met de verwoesting van het centrum van Middelburg. Langzamerhand werd het eiland een vesting. Vlissingen was herhaaldelijk het doelwit van geallieerde bombardementen. De bevrijding liet een verdrongen en gehavend eiland achter.

Overleven

De bewoners van Walcheren probeerden tijdens de bezetting zo goed mogelijk te overleven. Evacuatie naar bestemmingen buiten het eiland bleef beperkt, ondanks de daarop gerichte maatregelen van de bezetter. Intussen zat ook de illegaliteit niet stil. De Landelijke organisatie voor hulp aan onderduikers (LO) bijvoorbeeld was ook op Walcheren actief, al was het door de bezetting moeilijk om plaatsen voor onderduikers op het eiland te vinden. De Zeeuwse top van de LO had regelmatig haar vergadering in een pand op de Dam in Middelburg, vlak bij het kantoor van de Beauftragte Münzer, de vertegenwoordiger van het Duitse gezag.

Walcheren was als militair object ook interessant voor inlichtingengroepen, zoals Groep-Albrecht, waarvan de leden regelmatig gegevens naar het geallieerde kamp overbrachten.

Illegale lectuur

Een belangrijke activiteit, waarvoor ik in dit artikel de aandacht wil vragen, was de verspreiding van illegale lectuur. Vooral door de perscensuur en de inbeslagname van de radio was er een honger naar nieuws uit de vrije wereld. Daarin werd bijvoorbeeld in Walcheren voorzien door bulletins, zoals het in Vlissingen geproduceerde Overzicht der Nieuwsberichten. Dit werd samengesteld door J.C. Corver, de daar ondergedoken directeur sociale zaken van de gemeente. Dit overzicht en andere uitgaven, zoals De Vrije Scheldestroom, werden op ruime schaal verspreid. Ook in Middelburg, Goes en andere plaatsen werden dergelijke publicaties verspreid. Ze bevatten vrijwel uitsluitend nieuws. De opstellers hadden niet de ambitie een regelmatig verschijnend

opiniërend orgaan te maken. Dat was wel het geval met de landelijke ondergrondse bladen als Vrij Nederland, Trouw en Het Parool. Vrij Nederland werd in Zeeland op beperkte schaal verspreid. Mogelijk kwam Het Parool er ook weleens. De dominerende ondergrondse krant was Trouw, dal landelijk begin 1943 van start ging. De krant bouwde een sterke positie in Zeeland op door een goede verspreidingsorganisatie. De Zeeuwse organisatie was ook nauw verbonden met het onderduikwerk van de LO.

Verzet

In de Zeeuwse organisatie van Trouw hebben Walcherse activiteiten een grote rol gespeeld.

Bij sommigen zat de verzetsdrang er al vroeg in. Een van hen was **Simon Willemse** uit Oostkapelle, reizend ambtenaar van de distributiedienst. Al in 1940 begon hij zijn verzetsgedachten op papier te zetten en te distribueren. Een

vriend uit de gereformeerde jeugdorganisatie, met wie hij dat samen deed, bracht hem in contact met drukker Jacques de Smit in Oost-Souburg, de gewestelijk voorzitter van die organisatie. De Smit had er wel oren naar om iets aan verzetspubliciteit te doen. Willemse en De Smit overlegden over de uitgave van een krant voor Zeeland. Dat was echter niet zo simpel. Voor een krant, hoe eenvoudig ook, moest je naast een drukker ook een redactie en een verspreidingsapparaat hebben. Willemse trachtte een en ander op te zetten, maar stuitte op problemen.

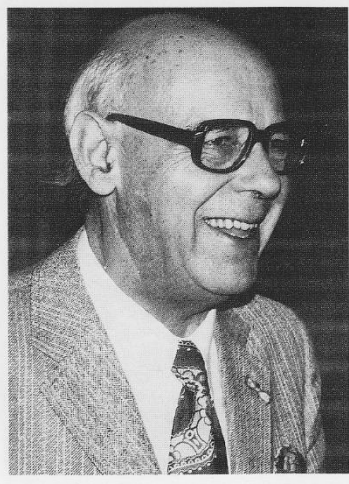
Intussen was Trouw ook in Zeeland geïntroduceerd. Kort na de oprichting van Trouw waren er vertegenwoordigers van het landelijke verspreidingsapparaat naar Goes gekomen waar ze Kees de Graaff, die zeer actief was in het illegale werk, bereid vonden de verspreiding in Zeeland te organiseren. Op Walcheren vond hij op zijn beurt J.P. Maljers daarvoor bereid.

Maljers had een grossierderij en als zodanig beschikte hij over veel relaties op het eiland. Zijn Middelburgse adres werd een centrum, vooral ook voor het onderduikwerk. Terwijl

Willemse naar een oplossing zocht voor zijn plannen voor een krant, kwam hij via een Utrechtse relatie in contact met een redactielid van het landelijke Trouw, die hem in overweging gaf zich in Zeeland bij Trouw aan te sluiten. Zo kwam Willemse in contact met De Graaff en samen gingen ze naar De Smit om de mogelijkheden te onderzoeken Trouw ook in Zeeland te drukken.

Drukwerk

De Smit had intussen al het nodige 'kleinere'

drukwerk gemaakt, zoals *Corvers Overzicht der Nieuwsberichten* en een brochure. Ook circulaires die Willemse had opgesteld, onder meer tegen de zogenaamde Winterhulp, een door de Duitsers opgezette inzamelingsactie, drukte hij. Maar

voor het drukken van een krant als Trouw kwam meer kijken. Het zou gaan om oplagen voor Zeeland, Brabant, Limburg en Zuid-Holland. Eerst was er een mechanische handicap. De machine waarmee het werk zou moeten worden gedaan, was van een vitaal onderdeel (een krukas) beroofd toen bij een controle was gebleken dat een of ander overheidsbesluit niet was nageleefd. Met de hulp van een medewerker van De Schelde uit Vlissingen kon het euvel worden verholpen. Maar De Smit beschikte ook niet over een zetmachine. De oplossing daarvoor was dat het zetsel werd angeleverd. Trouw had voor dergelijke gevallen een zogenaamde loodploeg, die het zetsel voor een bepaalde editie, gemaakt in een zetterij, per trein aanleverde. Vanwege treincontroles was het zetsel om het lichaam gebonden. Zo heeft De Smit zevenmaal een editie gedrukt voor Zuid-Nederland.

Distributie

Het vervoer van de bladen die bestemd waren voor regio's buiten de provincie, ging ook per trein. Willemse, die het drukkerscontract tot stand had gebracht, had intussen het verspreidingswerk van Maljers overgenomen en het

Achter dit winkelpand aan de Kanaalstraat in Oost-Souburg, de huidige boekhandel Huson, lag de drukkerij van Jacques de Smit, waar onder meer *Trouw* werd gedrukt. De foto is na de oorlog gemaakt.

netwerk op Walcheren uitgebreid. Hij werd ook betrokken bij het provinciale Trouw-werk.

Aan het eind van 1943 werd een aantal ambtenaren van de distributiedienst van Sint Laurens, onder wie Willemse, aangewezen voor Arbeitseinsatz in Duitsland. Dat was voor hen aanleiding onder te duiken. Willemse beaamde toen het plan om het distributiekantoor van Sint Laurens leeg te halen. De distributiebonnen zouden dan beschikbaar komen voor onderduikers, die langs 'normale' weg daar niet meer over konden beschikken. De 'kraak' vond plaats op 29 december 1943. Er was een rijke buit, die voor het goede doel beschikbaar kwam. Willemse dook onder en verliet de provincie om elders voor Trouw te gaan werken. Hij had het werk op Walcheren aan mij overgedragen. Dat hield het vervoer en de verspreiding van het blad, het contact met de drukker en het onderduikwerk in.

Arrestaties

Niet lang na zijn vertrek uit Zeeland werd Willemse bij een treincontrole gearresteerd. Het zag er somber voor hem uit. Hij kwam in Duitse gevangenschap terecht, maar overleefde de oorlog. Het verspreiden en drukken van een ondergrondse krant was bepaald niet zonder risico. De Duitsers waren er fel op. Vooral het blad Trouw in Nederland de meest verspreide ondergrondse krant, had de speciale aandacht van de Sicherheitsdienst. Ook in Zeeland heeft men dat ervaren. In augustus en september

1943 vonden arrestaties plaats van Zeeuwse Trouwmedewerkers. In augustus 1944 werden in Vught 23 Trouwmensen gefusilleerd. Een van hen was **Kees de Graaff** uit Goes, die verantwoordelijk

was geweest voor de verspreiding in Zeeland.

J.P. van Alten

In: De Wete, oktober 2001

Dieser Ausweis ist nur gültig in Verbindung mit der Kennkarte oder einem sonstigen amtlichen Lichtbildausweis	SONDERAUSWEIS VERGÜNNUNG Nr. 502
	Zu- und Vorname <u>van der Maan-Gerrit Jaan</u> Naam en Voornamen
Deze vergunning is slechts geldig indien zij tezamen met een persoonsbewijs of een dergelijk van overheidwege afgegeven legitimatiepapier, waarop een foto van den houder voorkomt, wordt getoond	Geboren am <u>24-7-1918</u> in <u>Rotterdam</u> Geboren op te
	Beruf <u>Calculator</u>
Eigenhändige Unterschrift Handteekening v.d. houder	Beroep
	Wohnhaft in (Wohnort, Strasse und Hausnummer) <u>Middelburg</u> Wonende in (Gemeente, straat en huisnummer)
Houder dezer is gemachtigt zich van <u>25</u> uur tot <u>4</u> uur in de gemeente <u>Middelburg Souburg Vlissingen St. Laurens</u> in de open lucht te bevinden en wel op weg van (c.q. naar) zijn/haar woning naar (c.q. van) de plaats van zijn beroepsbezigheden, ten einde zijn beroeps werkzaamheden te kunnen verrichten.	ist berechtigt zur Durchführung seiner/ihres Dienstobliegenheiten in der Zeit von <u>25</u> Uhr bis <u>4</u> Uhr in <u>Wlissingen St. Laurens</u> die Strasse zu betreten und zwar zu Zu- und Abgang des Weges zwischen dem Ort der Dienstobliegenheiten und der Wohnung.
	Gültig bis <u>21. Oktober</u> 1944 Diese vergunning is geldig tot
Form. 122 6884-43-K.10 NAD RUK VERBODEN ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ	Middelburg, den <u>2</u> Mai 194...4 Der Beauftragte des Reichskommissars für die Provinz <u>Zeeland</u> - Polizeioffizier <i>Haut</i>

Voor de illegaliteit was een drukkerij als die van De Smit een uitkomst. Duitse papieren konden worden nagedrukt. Stempels waren er ook. En de genazificeerde handtekening van een *Polizeioffizier* kon worden geïmiteerd.